

KIBERNETIKA IN MEHANIZACIJA SMOTROV

V predavanju se bom osredotočil na kibernetiko razumevanje t.i. *teleoloških mehanizmov*, v sklopu tega pa bom predstavil še nekatere tesno povezane ideje, predvsem koncepte *povratne zanke* (ang. *feedback loops*), *stabilnosti*, *samoregulacije* in *adaptivnosti*. Prikazal bom tudi obrise širšega miselnega konteksta, v katerega se kibernetika z vpeljavo omenjenih idej umešča. V tem oziru bom izpostavil, da je formulacija ideje teleološkega mehanizma pomenila radikalen prelom z mehanicistično ortodoksijo tistega časa, saj je slednja popolnoma zavračala pojem teleologije kot smiseln znanstveni koncept. Pri tem je treba upoštevati, da takrat uveljavljeni razlagalni principi naravoslovnih znanosti dejansko niso nudili pojmovnih sredstev, s katerimi bi lahko opredelili naravni pojav kot teleološki, torej kot sledeč takšnim ali drugačnim smotrom. Zato se je lahko v tistem času zdelo, da je edini zaključek, ki ga lahko v zvezi s tem potegne zagovornik mehanicizma, »toliko slabše za teleologijo«, zagovorniki teleoloških razlag (kakršni so bili denimo nekateri vitalisti) pa so lahko odvrnili zgolj »toliko slabše za mehanicizem«. Na tem idejno-zgodovinskem ozadju lahko razumemo pomembnost obravnavanih kibernetičnih konceptov, saj so dopolnili konceptualni arsenal mehanicizma na način, ki je obetal, da se o teleologiji naposled lahko razmišlja na (moderno-)znanstven način. Tekom predavanja bom postopoma ekspliciral teoretsko ozadje, zastavke in potencialne probleme tega premika.

Na začetku predavanja bom v grobih potezah orisal temeljne razlagalne principe klasičnega mehanicizma in natančneje opredelil pojem teleologije. Izhajajoč iz tega bom tudi pojasnil, zakaj se je pojem teleologije v kontekstu mehanicističnih teorij zdel problematičen. Nato bom predstavil relevantne kibernetične teoretske inovacije, torej pojme povratnih zank, stabilnosti, samoregulacije in adaptivnosti. Nadalje bom razložil, v kakšnem smislu lahko s pomočjo predstavljenih konceptov govorimo o teleologiji znotraj okvirov mehanicizma. Nazadnje pa se bom obrnil še k določenim pomembnejšim nasledkom in problemom kibernetičnega pristopa, ki vse do danes ostajajo relevanten predmet diskusij. Pri tem bom izpostavil nekaj vidnejših sodobnih znanstvenih in filozofskih pristopov, ki so v tem oziru zadolženi kibernetiki - *novi mehanicizem* v filozofiji znanosti, *organizacijski pristop* v biologiji in *enaktivizem* v kognitivni znanosti. S tega vidika bom za zaključek nakazal daljnosežnost kibernetičnih idej in njihov potencial za nadaljnji razvoj, hkrati pa tudi na določene probleme in odprta vprašanja, ki še vedno pestijo tovrstno »mehanizacijo« smotrov.